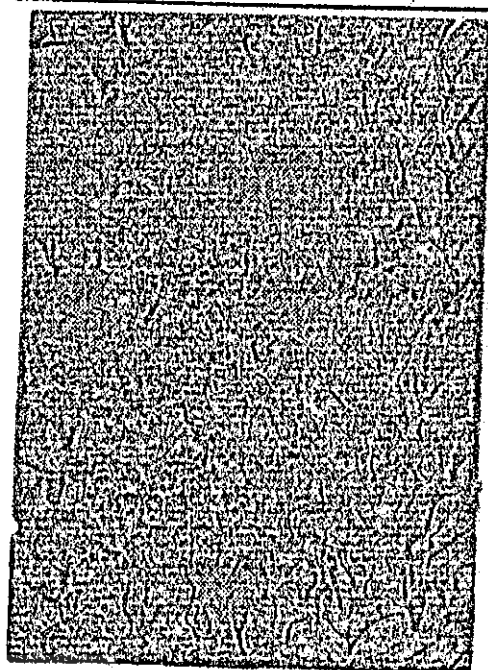

نکارنده این وقایع شادروان دکتر حسین خان کحال یکی از مشروطه خواهان مجاهد و صدیق و اهمیت این یادداشتها از آنجاست که روی واقعه هر روز از این انقلاب عظیم را، باشیوه ای خلاصه و ساده و بی حشو و زوائد، بهمان گونه که دیده یاشنیده، در تقویمی چاپی، بخطرین نوشته است. بنا بر این از لحاظ جریان پنهانی روزانه اتفاقات و تاریخ صحیح وقوع آنها، جای هیچگونه شك و تردید نیست و میتواند وقایع نکاران و تاریخ نویسان راستد و حجت باشد.

استبداد صغیر

قسمت دوم سال ۱۳۲۶ قمری سال بمباران مجلس و کشتن آزادیخواهان

(۳)

سه شنبه ۱۵ ربیع الاول ۱۳۲۷ قمری = ۱۷ فروردین ۱۲۸۸ شمسی = ۶ آوریل ۱۹۰۹ میلادی

چون از بسته شدن بازارها تاحدی نتیجه بردند و مفاخر الملك هم کسبه را جمع کرده التزام میگرفت از طرف متحصنین سفارت امر به باز شدن دکانها شد.

سه شنبه ۲۲ ربیع الاول ۱۳۲۷ قمری = ۲۴ فروردین ۱۲۸۸ شمسی = ۱۳ آوریل ۱۹۰۹ میلادی

چند روزی است که در تلگرافخانه از طرف دولت مشغول مذاکره اند و تبریزیها غیر از مشروطه بچیز دیگر راضی نمی شوند و شاه صریحاً از دادن مشروطه ایا کرده است.

پنجشنبه ۲۴ ربیع الاول ۱۳۲۷ قمری = ۲۶ فروردین ۱۲۸۸ شمسی = ۱۵ آوریل ۱۹۰۹ میلادی

بعد از مایوسی از صلح امر به جنگ شد تبریزیها فتح کردند و مقداری هم آذوقه گرفتند.

جمعه بیست و پنجم ربیع الاول ۱۳۲۷ قمری = ۲۷ فروردین ۱۲۸۸ شمسی = ۱۶ آوریل ۱۹۰۹ میلادی

قوام الدوله از وزارت مالیه معزول و عبدالله خان همدانی امیر نظام را منصوب کردند و امین الدوله از وزارت پسته‌خانه استعفاداد .

حاجی علی قلی خان بختیاری از فرنگستان مراجعت و از راه بوشهر وارد اصفهان شد .

دوشنبه بیست و هشتم ربیع الاول ۱۳۲۷ قمری = ۳۰ فروردین ۱۲۸۸ شمسی = ۱۹ آوریل ۱۹۰۹ میلادی

سواد تلگراف فعلی از طرف آخوند ملامحمد کاظم خراسانی بر ضد مشروطه منتشر کردند .

سه شنبه بیست و نهم ربیع الاول ۱۳۲۷ قمری = اول اردی بهشت ۱۲۸۸ شمسی = ۲۰ آوریل ۱۹۰۹ میلادی

وزرای مختار روس و انگلیس رسماً پیش شاه رفته در خصوص عسرت آذوقه اتباع خود گفتگو کرده شش روزه وقت گرفتند هر چه میتوانند آذوقه وارد کنند .

مفاخر الملك ۱۵ نفر از طلاب مدرسه مروی را حکم کرده که حقوق موقوفه آنها را قطع و از مدرسه خارج شوند از آن جمله حاجی سید نصرالله و سید نفروکیل مجلس هستند .

یادداشت ۱۵ روزه دوم ربیع الاول ۱۳۲۷ قمری

مجدد آدردهه اول ربیع الاول انجمن ایالتی خراسان باز شد و (پانف) صربستانی با چند نفر مجاهدین مازندران و استرآباد را بهم زده انجمن را دایر کردند خلاصه اغلب ایالات و ولایات مغشوش است و دولت بهیچ وجه اعتنائی نمیکند و شب عید عمر را جشن میگیرند و چنین معلوم میشود که باید اعتماد بجائی داشته باشد یا عمداً اضمحلال دولت و ملت را میخواهد .

پنجشنبه ۱ ربیع الثانی ۱۳۲۷ قمری = ۳ اردی بهشت ۱۲۸۸ شمسی = ۲۲ آوریل ۱۹۰۹ میلادی

مجدد آدردهه وزراء مختار رسماً پیش شاه رفته بعد از گفتگوی زیاد دادن مشروطه را تاکید کردند .

شنبه ۳ ربیع الثانی ۱۳۲۷ قمری = ۵ اردی بهشت ۱۲۸۸ شمسی = ۲۴ آوریل ۱۹۰۹ میلادی

شش روز مهلت داد که آذوقه وارد کنند ولی سردارها مانع بودند لهذا اقزاقهای روس آذوقه وارد تبریز کردند اما اهالی قبول نکردند و تلگراف رقت انگیزی بطهران کردند که اسباب رقت شاه شد تا بعد چه کند .

دوشنبه ۵ ربیع الثانی ۱۳۲۷ قمری = ۷ اردی بهشت ۱۲۸۸ شمسی = ۲۶ آوریل ۱۹۰۹ میلادی

با وجود آنکه مذاکره دادن مشروطه است و همواره وزراء و ارکان گفتگوی دادن مشروطه را مینمایند ده بیست نفر از متحصنین حضرت عبدالعظیم را گرفته بطور سختی بشهر آوردند .

چهارشنبه ۷ ربیع الثانی ۱۳۲۷ قمری = ۹ اردی بهشت ۱۲۸۸ شمسی = ۲۸ آوریل ۱۹۰۹ میلادی

سلطان عبدالحمید پادشاه عثمانی بعد از آنکه اجباراً بعثماني مشروطه داد باز اخلال میکرد ناچاراً از سلطنت معزولش کردند و سلطان محمد پنجم را برقرار نمودند رسماً بهمه جا اعلان شد .

پنجشنبه ۸ ربیع الثانی ۱۳۲۷ قمری = ۱۰ اردی بهشت ۱۲۸۸ شمسی = ۲۹ آوریل ۱۹۰۹ میلادی

مشیر السلطنه از صدارت و امیر بهادر از سپهسالاری معزول شدند هر دو از ارکان استبداد بودند و مفاخر الملك هم معزول شد .

شنبه ۱۰ ربیع الثانی ۱۳۲۷ قمری = ۱۲ اردی بهشت ۱۲۸۸ شمسی = ۱ مه ۱۹۰۹ میلادی

یک دیویزیون قشون روس وارد شهر تبریز شد و کمال مهربانی و دلجوئی از اهالی مینمایند .

دوشنبه ۱۲ ربیع الثانی ۱۳۲۷ قمری = ۱۴ اردی بهشت ۱۲۸۸ شمسی = ۳ مه ۱۹۰۹ میلادی

تمام سفراء خارجه قبول رفتن ب جشن مولود شاه را نکردند و صریحاً عذرخواستند و ملت هم چراغانی نکردند .

چهارشنبه ۱۴ ربیع الثانی ۱۳۲۷ قمری = ۱۶ اردی بهشت ۱۲۸۸ شمسی = ۵ مه ۱۹۰۹ میلادی

دستخط مشروطه اعلان شد چون ناقص بود طرف توجه ملت نشد . مجاهدین گیلان ۱۲ ساعته قزوین را متصرف شدند جمعی را کشته و بعضی ها را دستگیر کردند شاه هم مقداری قزاق سوار برای استحکام سنگر کرج فرستادند از قراریکه معلوم شد در همان روز (قاسم آقای امیرتومان سالار فاتح را در قزوین بعد از استنطاق بدارزده تیرباران کردند نتیجه فتح مجلس بود).

یادداشت ۱۵ روزه اول ربیع الثانی ۱۳۲۷ قمری
بعد از آنکه سفراء مختار روس وانگلیس لایحه بشاه دادند و جداً مطالبه جواب

کردند مجبوراً جواب مساعد داد و رسماً مشیر السلطنه و سپهسالار امیر بهادر را معزول کرد و ضمناً امیر بهادر را رئیس کشیک خانه و سردار فوج کرد و نایب السلطنه را بجای ایشان گذاشت ولی سفراء مختار قبول نکردند گفتند نایب السلطنه در پیش ملت مردودتر است باتمام تفاصیل امیر بهادر و نایب السلطنه در دربار مشغول رتق و فتق امور استبدادند و شیخ فضل الله بهمراهی مقتدر نظام و صنیع حضرت در بیرون شهر جمعی از الواط را جمع کرده و عماد بسرا آنها گذاشته و بر ضد مشروطه گفتگو میکنند و سفراء خارجه بشاه از این حرکات (پرتست) کردند و شاه نمیخواهد مشروطه بدهد چنانچه دستخط رسمی داد ولی قبول نشد تماماً ظاهر سازیست .

سه شنبه ۲۰ ربیع الثانی ۱۳۲۷ قمری = ۲۲ اردیبهشت ۱۲۸۸ شمسی = ۱۱ ماه مه ۱۹۰۹ میلادی

اعلان دستخط مشروطه دیگری باز منتشر کردند ولی باز ناقص است. جمعی از وزراء و اعیان و معمارها به بازدید تعمیرات مجلس آمده بازدید کردند و تقریباً شصت هزار تومان تعمیر دارد.

پنجشنبه ۲۲ ربیع الثانی ۱۳۲۷ قمری = ۲۴ اردیبهشت ۱۲۸۸ شمسی = ۱۳ ماه مه ۱۹۰۹ میلادی

رفتار مجاهدین گیلان بسرداری سپهدار خیلی اسباب وحشت شاه شده در ساعت هشت از شب گذشته رفتند بسطنت آباد .

شنبه ۲۴ ربیع الثانی ۱۳۲۷ قمری = ۲۶ اردیبهشت ۱۲۸۸ شمسی = ۱۵ ماه مه ۱۹۰۹ میلادی

قشون روس در تبریز تغییر مسلك داده بنای تعدی و زورگویی را گذاشته اند تا بعد چه شود.

دوشنبه ۲۶ ربیع الثانی ۱۳۲۷ قمری = ۲۸ اردیبهشت ۱۲۸۸ شمسی = ۱۷ ماه مه ۱۹۰۹ میلادی

شاه که از پیش از انهدام مجلس بیباغشاه رفته بود الحال تغییر مکان داده به سلطنت آباد رفتند بملاحظه نزدیک شدن مجاهدین گیلان

سه شنبه ۲۷ ربیع الثانی ۱۳۲۷ قمری = ۲۹ اردیبهشت ۱۲۸۸ شمسی = ۱۸ ماه مه ۱۹۰۹ میلادی

بود که انگلیسها هم مقداری سرباز وارد بندر بوشهر کرده بودند از قرار معلوم از حدود ایران خارج کردند .

یادداشتهای ۱۵ روزه دوم ماه ربیع الثانی ۱۳۲۷ قمری

با وجود اینکه کمال وحشت را شاه از مجاهدین دارد باز دستخط افتتاح مجلس را صریحاً نمیدهد سه نوع دستخط داد در هر یک نوع تدبیر سوء کرده بود و تمام راملت ملتفت شده رد کرد ناچار بچندین ملاحظه دستخط آخری را داد ولی در کمال وضوح و آشکار است که ضدیت با مشروطه است - حالاروس و انگلیس هم بر ضد ملت کار میکنند اگر چه ظاهراً اظهار همکاری میکنند و تمام وحشت ملت از این است که مبادا رفتاری شود که این دو دولت خود را محق در دخالت بدانند و ملت در کمال احتیاط کار میکند چه مجاهدین و چه سایرین آنها دخالت بامور داخله کم میکنند تا آخر چه شود .

یکشنبه ۱۰ جمادی الاول ۱۳۲۷ قمری = ۱۰ خرداد ۱۲۸۸ شمسی = ۱۹۰۹م ۳۰ میلادی

چون قشون روس در تبریز بنای اجحاف و تعدی را گذاشته و رفته رفته شروع به بعضی اقدامات از قبیل گرفتن مجاهدین و خراب کردن سنگرها را گذاشته بودند و جداً در مقام گرفتن ستارخان و غیره بودند بعبارة آخری نوعی رفتار میکردند که حرکتی از اهالی تبریز سر برزند که اسباب بهانه جوئی شود آنها هم ناچاراً به شهیندر عثمانی پناه بردند و پذیرفته شدند و قشونی از عثمانی هم وارد آذربایجان شده مدعی روسها شدند و عجزاً روسها تغییر مسلك داده اند .

یادداشتهای ۱۵ روزه اول ماه جمادی الاول ۱۳۲۷ قمری

بعد از آنکه شاه و درباریان آنچه لازمه خرابی ملت بود فراهم آوردند و بقسوی داخلی خود عمل کردند و از آن نتیجه کامل را نتوانستند بگیرند اگر چه براغلب واضح و آشکار بود که رفتار شاه از روی دستور العمل روسها و انگلیسهاست ولی حالا بر عامه واضح گردیده که شاه حاضر است تمام مملکت و ملت را تفویض بخارجیه نماید چنانچه کرد و عجزاً سعدالدوله مجری و مقوی خیالات شاه و خارجه هاست و بانواع و اقسام کارها میکند تا ملت هیچانی کند روسها فوراً قشون وارد بکنند و بهیچوجه ملاحظه و مراعات ملیت ایران را نمیکنند مثل این است که اطمینان کامل دارند و خود را محتاج جلب قلوب نمیدانند ملت عجزاً مشغول مدافعه با داخله و خارجه است تا بعد چه شود .

سه شنبه ۱۹ جمادی الاول ۱۳۲۷ قمری = ۲۰ خرداد ۱۲۸۸ شمسی = ۱۹۰۹م ۸ میلادی

اردوی دولتی تبریز مجموعاً وارد طهران شدند مثل قشون فاتح از آنها پذیرائی شد و پالکونیک (پالکونیک) از قزاقها میهمانی کرد - عین الدوله روز بعد در تبریز آمد و وارد شد .

چهارشنبه ۲۷ جماد الاول ۱۳۲۷ قمری = ۲۸ خرداد ۱۲۸۸ شمسی = ۱۶ ژون
۱۹۰۹ میلادی

۱ - تابلو مجلس شورا را که مستبدین دولتی خورد کرده بودند مجدداً خودمستبدین
ساختند و نصب نمودند .

۲ - بختیاریها بسرکردگی حاجی علیقلی خان بسمت طهران حرکت کردند برای
اجرای قوانین مشروطیت .

۳ - بدون گفتگو گذاشتن تابلو مجلس بر اثر حرکت بختیاریها است که خلط مبعث
کنند نتیجه افکار سعدالدوله .

***

جریانات تاریخی ماه جمادی الثانی ۱۳۲۷ قمری تحت عنوان سقوط تهران و فرار
محمدعلیشاه در مجلات دوم و سوم و چهارم سال اول گوهر بتفصیل آمده است و قسمت
آینده از رجب ۱۳۲۷ قمری شروع خواهد شد که حاکی از وقایع مهم ایران میباشد .

حرام حلال میشود

کارش از گشتگی بجان آمد
روزه بگشود برچنان افطار
گفت زنهار! مرد و مرداری
تا دهد خوشه حلالیت بار
کارجانست ، نیست فرصت قال
من مسکین حرام بخواهم گشت
محمدتقی بهار ملک الشعرا - قرن چهاردهم

مردی از ناقه درامان آمد
دید در کوی، لاشه سردار
یافت بالاشه مرد را ، یاری
زین حرام ای رفیق دست بدار
گفت کم گوی از حرام و حلال
تادمد خوشه حلال از دشت